

Anna Mátiková

EXPEDÍCIA BIBLIA

Základná výbava

EXPEDÍCIA BIBLIA

Základná výbava

Anna Mátiková

EXPEDÍCIA BIBLIA

Základná výbava

© Nakladatelství PAULÍNKY, 2020
www.paulinky.cz

Z českého originálu: *Expedice Bible: základní výbava*

Vydal © Zachej.sk, 2025
Preklad © Hana Maťová
Grafika © Lýdia Valter

Redaktorka: Lenka Adamčíková Kostolanská
Jazyková korektúra: Martina Bednáriková

Biblické citáty sú uvedené podľa oficiálneho katolíckeho prekladu
Svätého písma (SSV, 2023).

ISBN 978-80-8211-886-8

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto publikácie sa
nesmie reprodukovat v žiadnej podobe ani žiadnym spôsobom
(elektronicky, mechanicky, fotokópiami ani iným spôsobom)
bez súhlasu vlastníka autorských práv.

**Vďaka patrí sestrám,
ktoré dali podnet na vznik tejto knihy,
priateľom, ktorí rôznymi spôsobmi
sprevádzali proces jej tvorby,
a Najvyššiemu za to,
že stvoril jedny i druhých.**

Pre nádejných cestovateľov

Pred výpravou do neznáma si každý zodpovedný cestovateľ najprv vytvorí zoznam vecí, ktoré bude na svojej expedícii potrebovať. Zaobstará si aspoň malú konverzačnú príručku, aby si osvojil niekoľko najdôležitejších výrazov a slovných spojení. Zistí si informácie o miestnych zaujímavostiach. Ak sa chystá niekam do divočiny alebo do exotickej destinácie, výstroj si musí dobre premyslieť; možno bude nútený čeliť situáciám a problémom, ktoré bežne nerieši. Niekedy je vhodné vyskúšať si výstroj tak trochu nanečisto, napríklad rozchodiť novú turistickú obuv alebo postaviť nový stan najprv doma v záhrade.

V minulosti si ľudia zadovážili tlačенých sprievodcov a papierové mapy. Dnešný cestovateľ si ich možno skôr stiahne do mobilu, ale v každom prípade si itinerár aspoň trochu vopred naštuduje (pokiaľ teda nemá záľubu v adrenalínovom blúdení a rád by dorazil do cieľa v reálnom čase).

Napokon si zbalí do batožiny niekoľko kusov oblečenia, obuv, nôž, mapu, potraviny, peňaženku, lekárničku, mobil, nabíjačku... skrátka, všetko potrebné na to, aby zvládol nielen

plánovanú cestu, ale aj prípadné ťažkosti a nepredvídateľné situácie. Pred cestou do niektorých destinácií je dokonca potrebné podstúpiť špeciálne očkovanie, možno i viacero druhov.

Z určitého hľadiska sa Biblia podobá práve takejto ďalekej, exotickej zemi. Našou výhodou je, že nie sme prví, ktorí sa ju chystajú preskúmať. Jej húštinami sa pred nami predierali početné zástupy objaviteľov a zanechali nám celú sériu máp, pomôcok a užitočných rád. Je dôležité, aby nás neodradila záhadná domorodá reč, s ktorou sa začiatočník v Biblii určite stretne, ale najmä – obrazne povedané – aby sme neskončili v prvom močiarí alebo nás neuštipol had, ktorý na nás vyskočí hneď z prvéh stránok. Expedícia by sa tak skončila skôr, než sa začala.

Prvá časť tejto knižky sa bude zámerne podobáť konverzačnej príručke: ponúka vysvetlenie základných pojmov, ktoré sa používajú v súvislosti s Bibliou, ale z bežnej reči ich každý nemusí poznať. Druhú a tretiu časť možno prirovnať k veľkej obojstrannej mape, ktorej jedna strana poskytuje celkový pohľad na krajinu a na druhej sú zobrazené niektoré detaily či centrá miest. Tieto stránky prinášajú nielen celkový prehľad o usporiadaní Biblie, ale tiež kratučké uvedenia do jej jednotlivých častí.

Spomínali sme povinné očkovanie cestovateľov do exotických krajín. Štvrtá časť príručky sa analogicky zaoberá niektorými nástrahami číhajúcimi na tých, ktorí chcú čítať Bibliu nielen ako literárne dielo, ale aj ako Božie slovo. Existuje viacero nezdravých postojov k Božiemu slovu, preto môže byť pre čitateľa užitočné oboznámiť sa s niekoľkými návodmi, ako sa im vyhnúť.

V turistických sprievodcoch i na mapách sa tiež nachádzajú rôzne piktogramy. Upozorňujú na miestne pozoruhodnosti, ktoré by návštevník nemal prehliadnúť. V našom prípade tento

účel plní symbol špendlíka na mape s odkazmi na úryvky, ktoré sú pre danú biblickú knihu typické alebo dobre vystihujú jej hlavné posolstvo.

V závere *Expedície Biblia* nájdete aj niekoľko vyskúšaných a osvedčených spôsobov, ako čítať Bibliu – či už pri osobnej modlitbe, alebo v spoločenstve.

Niektoré cestovateľské príručky obsahujú tiež informácie čisto technického rázu, napríklad GPS súradnice, zoznam ubytovní či reštaurácií. Podobný charakter majú prílohy na posledných stránkach *Expedície Biblia*. Ponúkajú prehľad informácií, ktoré by v texte boli nudné alebo príliš zložité, no pre čitateľa, ktorý sa rád dozvedá nové veci, môže byť užitočné ich zhrnutie na jednom mieste.

Táto príručka nemá ambície zodpovedať všetky komplikované otázky, ktoré človeku napadnú pri čítaní Biblie alebo si ich dokonca sám aktívne vymyslí. Ani sa nechce prezentovať ako „Biblia v kocke“, niečo ešte ako „Úvod do exegézy Svätého písma“ pre študentov teologických odborov. (Nemusia však byť sklamaní; ako prehľadné zhrnutie by im snád z času na čas mohla poslúžiť.) Prečo teda vznikla? Svoj účel splní vtedy, ak niekoho povzbudí k hlbšiemu štúdiu knihy kníh. Niektorí čitatelia možno dokonca zatúžia prečítať si po prvýkrát v živote konkrétnu biblickú knihu. Cieľ našej expedície sa však nachádza oveľa vyššie a ďalej: chceme dosiahnuť, aby Božie slovo bolo čím ďalej, tým viac živou vodou pre duchovný život každého bežného kresťana, aby sa preňho stávalo každodenným pokrmom a svetlom na cestu.

Na expedíciu s názvom Biblia sú pozvaní všetci „greenhorni“ v štúdiu Svätého písma bez ohľadu na vek: začiatočníci skutoční i veční, teda všetci tí, čo otvárajú Bibliu naozaj po prvý raz, ale aj tí, ktorí ju začínali „poriadne čítať“ už veľakrát.

Zápasíť s čítaním Biblie, opätovne pri tom narážať na nejasnosti a boríť sa s vlastnou únavou či znechutením nie je žiadnou hanbou. Naopak, stále nové otázky a neprestajný boj s nejasnosťami a pochybnosťami sú neklamnými znakmi férového dialógu s Bohom. Patrí k tomu aj otvorenosť voči duchovnému dedičstvu tých, ktorí kráčali s Bohom, hľadali ho a zápasili o svoj vzťah s ním už mnoho generácií pred nami.

Pri plánovaní expedície sa pamätalo aj na horlivcov, ktorí majú túžbu lepšie sa orientovať v Biblii, no nevedia, kde začať. Hoci by ju chceli aj pravidelne čítať a modliť sa s ňou, pripadá im príliš zložitá a neprístupná pre bežného čitateľa.

Vhodnými adresátmi nášho pozvania na cestu sú aj praktizujúci kresťania, ktorí sa pravidelne vystavujú posolstvu biblických textov pri bohoslužbách alebo osobnom čítaní Biblie, všeličo už o nej počuli aj si čo-to naštudovali, no ich mozog je natoľko rezistentný, že odmieta trvalo archivovať i niektoré zásadné informácie. Našťastie, v knihách niekedy môžeme nájsť práve to, po čom márne pátrame vo vlastnej hlave.

Kiežby ste na týchto stránkach našli práve to, čo potrebujete.

1. Nie štát, ale federácia

Ak je možné prirovnať Bibliu k exotickej krajine, bolo by vhodné toto prirovnanie ešte upresniť. Viac než jednotliatemu štátnemu útvaru sa totiž Biblia podobá federácii rozmanitých, viac či menej autonómnych oblastí, v ktorých panujú svojrázne pravidlá a zvyklosti. Inými slovami, sme síce zvyknutí brať Bibliu do rúk ako jednu väčšiu knihu, no v skutočnosti je skôr knižnicou alebo zbierkou rôznorodých textov. Napokon, i grécke slovo *biblia*, z ktorého pochádza označenie Biblie, je v množnom čísle a znamená *knihy*. Jednotlivé biblické knihy majú veľmi odlišný rozsah a vyznačujú sa rozmanitými literárnymi žánrami, podobne ako si členské štáty federálneho zoskupenia uchovávajú svoje vlastné špecifiká.

Každá dobrá knižnica ponúka čitateľom knižné tituly rôznych literárnych druhov, či už ide o lyriku, epiku alebo drámu. V rámci týchto širších kategórií potom poskytuje orientáciu podľa konkrétnych žánrov (vedecké publikácie, literatúra faktu, romány, novely, komédie, poviedky, balady, fejtóny, komentáre, piesne atď.). Hoci je Biblia rozsahom omnoho menšia než bežné knižnice, zahŕňa pomerne široké spektrum literárnych

druhov i žánrov. Je ako prenosná knižnica, v ktorej môžeme nájsť tak faktografické, ako aj fiktívne príbehy, múdroslovné výroky, biografie, listy, nejaký ten cestopis, zbierky prísloví, poéziu i dobové piesne. Veľa ráz je práve pochopenie literárneho žánru danej knihy alebo niektorej jej časti veľmi dôležitým kľúčom k správne mu porozumeniu textu.

Biblia nespadla z neba. Jej knihy boli napísané v rozmedzí desiatok storočí pred niekoľkými tisícmi rokov, jazykmi úplne odlišnými od toho nášho, a navyše ľuďmi s rôznym vzdelaním a kultúrnym zázemím. Preto je pri čítaní Biblie potrebné brať do úvahy jazykové zvláštnosti i rozdielne prostredia a kultúry, v ktorých postupne vznikala, ako i dejiny národov a postáv, o ktorých rozpráva.

Rozhodne teda nemôžeme očakávať, že po prečítaní Biblie (od prvej stránky *Knihy Genezis* po poslednú stránku *Zjavenia apoštola Jána*) získame historicky a vedecky exaktný obraz o dejinách ľudstva, a to od prvého momentu vzniku sveta až po jeho budúce definitívne zavŕšenie. Biblia ponúka skôr pluralitu rôznych pohľadov na dôležité oblasti ľudského života, spektrum rozličných prístupov k zásadným ľudským otázkam: Čo je svet? Prečo asi vznikol? Kto je človek? Odkiaľ sa vzal a kam smeruje? Kde má pôvod jeho neuhasiteľná túžba po tom, čo ho presahuje? Odkiaľ pochádza zlo a utrpenie? Ako je možné, že človek je schopný lásky a dobra, no zároveň i nenávisti a priepastného zla?

Biblia je predovšetkým svedectvom o tom, že svet neovláda neosobná energia a nie je len čírym výsledkom náhodných interakcií hmoty. Autori a redaktori biblických textov vychádzajú z viery a zo skúsenosti, že všetko stvoril a láskyplne riadi živý Boh, ktorý s človekom nadväzuje osobný vzťah a vedie jednotlivca i ľudské spoločenstvo k pozitívnemu zavŕšeniu. Samozrejme, ak o to človek stojí.

1.1 Prečo hovoríme Sväté písmo?

V židovskej i kresťanskej tradícii sú biblické knihy považované za *Sväté písmo* (a Bibliu ako celok voláme tiež Sväté písmo), pretože pôvod týchto textov je pripisovaný Bohu. Nie však v tom zmysle, že by sa zázračným spôsobom zniesli z neba, alebo že by ich pisateľom priamo nadiktoval nejaký nadprirodzený hlas a oni boli len bezduchými zapisovateľmi vnuknutí.

Božia účasť na vzniku Biblie sa označuje termínom *inšpirácia*, čo v latinčine znamená *vdýchnutie*. Poukazuje tak na pôsobenie Božieho Ducha, ktorý viedol pisateľov a redaktorov biblických textov, aby pomocou ľudských slov a jazykových vyjadrovacích prostriedkov vystihli niečo z Božieho tajomstva. Výsledná podoba biblických textov je teda dielom vzájomnej súčinnosti Božieho pôsobenia a ľudských autorov. Inými slovami, inšpirácia je súhra medzi vanutím Božieho Ducha, ktorý vnukal ľudskej mysli svoje tajomstvá, a inteligentnou tvorivosťou pisateľov a redaktorov, ktorí formulovali a editovali obsah podľa svojich ľudských skúseností a schopností.

1.2 Koľko tých Biblií vlastne je?

Biblia je len jedna. Ak o nej hovoríme v množnom čísle, potom myslíme jej rôzne preklady či vydania. Prekladanie Biblie do moderných jazykov má veľmi dlhú tradíciu, takže nejedna krajina môže vymenovať celý zoznam Biblií vo vlastnom jazyku.

Ktokoľvek sa chystá zadovážiť si Bibliu, bude si nevyhnutne klásť otázky: Ktorý preklad je najlepší? Ktorá Biblia je tá pravá? Nedá sa však odpovedať jednoznačne. Rôznorodosť biblických prekladov je totiž len prirodzeným výsledkom

bohatstva a rozmanitosti pôvodných jazykov biblických textov, ako aj jazykov, do ktorých sú tieto texty prekladané. Medzi rôznymi jazykmi totiž nepanuje presná matematická zhoda, vďaka ktorej by každému slovu v zdrojovom jazyku zodpovedal práve jeden ekvivalent v cieľovom jazyku. Napríklad biblická hebrejčina síce disponuje obmedzeným počtom slov, lenže tieto slová mávajú veľmi širokú významovú škálu, ku ktorej je možné v cieľovom jazyku (napr. v slovenčine) priradiť hneď niekoľko ekvivalentov. Každý prekladateľ je teda nútený zvoliť si iba jeden z nich a zriecť sa pritom všetkých ostatných. Ďalšie kvantum možností sa otvára na úrovni slovných spojení a celých viet, kde sa prekladateľ rovnako musí rozhodovať medzi niekoľkými legitímnymi alternatívami, ako vhodne vyjadriť danú myšlienku.

V katolíckom prostredí je na Slovensku najrozšírenejšie *Sväté písmo Starého a Nového zákona*, ktoré v rôznych formátoch vydal Spolok svätého Vojtecha. K dispozícii je aj audiokniha. Výhodou tejto Biblie je, že ponúka rovnaké znenie textov, aké sa používajú v liturgických čítaniach, čo prispieva k tomu, že si čitateľ niektoré úryvky i ľahko zapamätá. Starý zákon vydali v podobe jazykovo revidovaného prekladu z roku 1955 a Nový zákon prvýkrát vyšiel v roku 1986.¹ Keďže preklad Nového zákona vychádza z latinskej verzie, veľkým prínosom

¹ Tento preklad Nového zákona vychádza z latinského textu *Neovulgata* alebo *Nová Vulgata*. Je to revízia Hieronymovho latinského prekladu Biblie (*Vulgata*) zo 4. storočia. Proces revízie inicioval pápež Pavol VI. v roku 1956 a finálny preklad schválil Ján Pavol II. v roku 1979. *Neovulgata* tak bola oficiálne prijatá ako normatívna latinská verzia Biblie pre použitie v latinských liturgických textoch a cirkevných dokumentoch.

je úsilie slovenských biblistov o nové preklady z gréckeho originálu.²

Ďalším prekladom je tzv. *Jeruzalemská Biblia*, ktorú v 70. – 80. rokoch 20. storočia v Ríme pripravoval Anton Botek. Prekladateľ vychádzal z pôvodných jazykov, hebrejčiny a gréčtiny, pričom prihliadal na iné preklady do moderných jazykov. Použil aj poznámkový aparát francúzskeho vydania.³ Kompletný text všetkých biblických kníh v jednom zväzku vyšiel prvýkrát v roku 2009.

Dielom dlhoročnej spolupráce biblistov i lingvistov z viacerých kresťanských denominácií je *Slovenský ekumenický preklad*. Prekladatelia pracovali s pôvodnými jazykmi – hebrejčinou, aramejčinou a gréčtinou. Od prvého kompletného vydania v roku 2007 už vyšlo niekoľko revízií.

Ten, kto vlastní Bibliu vo viacerých prekladoch, môže porovnávať rovnaké pasáže v rôznych verziách. Odlišné preklady umožňujú vyniknúť detailom, a tak poodhalia pozoruhodné skutočnosti.

Špecifickú kategóriu predstavujú ilustrované a detské Biblie. Obvykle prinášajú biblické texty v skrátenej alebo pre-rozprávanej podobe. Ponúkajú praktické zhrnutie či celkový prehľad o základných biblických príbehoch, ale na pravidelné a systematické čítanie Biblie sú nepostačujúce.

² Doteraz vyšlo *Evanjelium podľa Jána*, *Evanjelium podľa Lukáša* a *List Rimanom*.

³ Tzv. *Bible de Jérusalem* je dielom Jeruzalemskej biblickej školy (*École Biblique e Archéologique Française*). Tá v roku 1956 vydala francúzsky preklad Biblie vybavený bohatým poznámkovým aparátom a toto vydanie bolo odvtedy preložené do viacerých svetových jazykov, pričom si všade uchováva označenie *Jeruzalemská Biblia*.